

HOOFDSTUK NEGEN

Het hart van de dobbelstenen

De vibhitaka

Nala trok in korte tijd over rivieren en bergen, over wouden en meren, zoals een vogel door de lucht vliegt. Terwijl de wagen zo voortjoeg, zag Rituparna, de zoon van Bhangasvara, zijn bovenkleed op de grond vallen. ‘Houd die snelle paarden even in, verstandige man,’ zei hij tegen Bahuka, ‘tot Varshneya mijn kleed heeft opgehaald.’

‘Uw kleed is ver achter ons gevallen,’ zei Bahuka. ‘We zijn er al een yojana voorbij. Dat haalt u niet meer terug.’

Kort daarna kwam Rituparna in het woud langs een vibhitaka vol vruchten. Hij zag de boom en zei: ‘Wagenmenner, kijk nu eens wat ik kan met getallen. Niemand weet alles, en in geen mens is alle kennis bij elkaar. Van de bladeren en de vruchten van deze boom liggen er op de grond honderd en één meer dan er aan de boom hangen. De twee grote takken samen hebben vijf koti bladeren, vijftig miljoen, en tweeduizend vijfennegentig vruchten. Bekijk die twee takken maar, met al hun twijgen.’

Bahuka hield de wagen in. ‘U beroemt zich erop, koning, maar ik kan het niet zien. Ik wil het met mijn eigen ogen zien: ik hak de vibhitaka om. Als ik het tel, is het geen gissen meer. Ik weet niet of het zo is of niet. Waar u bij staat, ga

ik de vruchten en de bladeren tellen. Laat Varshneya de teugels van de paarden even overnemen.'

'Er is geen tijd te verliezen,' zei de koning.

Maar Bahuka hield vol. 'Wacht dan even. Of als u haast hebt, rijd dan door met Varshneya als wagenmenner. De weg is goed en recht.'

Rituparna probeerde hem te sussen. 'Jij bent de enige wagenmenner die er is, Bahuka, er is op aarde geen ander. Door jou wil ik naar Vidarbha, jij die de paarden kent. Ik zoek mijn toevlucht bij jou. Houd me niet op. Wat je ook van me vraagt, Bahuka, ik zal het doen, als je me vandaag naar Vidarbha brengt en ik er de zon zie opkomen.'

'Eerst tel ik de vibhitaka, dan ga ik naar Vidarbha. Doe wat ik zeg.'

De koning gaf met tegenzin toe. 'Tel dan. Tel de vruchten en bladeren van een stuk van deze tak, en je zult zien dat ik gelijk heb.'

Bahuka sprong van de wagen en hakte de boom om. Hij telde, en de vruchten waren er precies zoveel als de koning had gezegd. 'Dit is wonderlijk, koning. Ik heb gezien wat u kunt. Ik wil de kunst leren waarmee u dit weet.'

'Ik ken het hart van de dobbelstenen,' zei de koning, 'en ik ben bedreven in getallen.'

'Geef mij die kennis. En neemt u van mij het hart van de paarden.'

Rituparna wist hoeveel er van Bahuka afhing, en hij verlangde naar zijn kennis van paarden. 'Goed,' zei hij. 'Neem het hart van de dobbelstenen van me, zoals je wilt. En laat het hart van de paarden als onderpand bij jou blijven, Bahuka.'

Zo gaf Rituparna Nala die kennis. En zodra Nala het hart van de dobbelstenen kende, kwam Kali uit zijn lichaam, Kali, de gestalte van het laatste en slechtste tijdperk, en uit zijn mond braakte hij onophoudelijk het scherpe gif van Karkotaka uit. Kali was gekweld, en het vuur van de vloek ging uit hem. Lang had hij de koning geplaagd, zodat die niet zichzelf was. Nu was Kali vrij van het gif, en hij nam zijn eigen gestalte aan.

Nala, de koning van de Nishadha's, werd woedend en wilde hem vervloeken. Maar Kali vouwde zijn handen. 'Bedwing je woede, koning. Ik zal je de grootste roem geven. De moeder van Indrasena heeft me vervloekt, in haar woede, toen jij haar had verlaten. Sindsdien heb ik in jou gewoond, en ik heb verschrikkelijk geleden, dag en nacht brandend van het gif van de vorst van de naga's, jij die niet te verslaan bent. Ik zoek mijn toevlucht bij jou. Als je mij niet

vervloekt, nu ik bang ben en bescherming bij je zoek, dan zullen de mensen die jouw verhaal aandachtig vertellen, nooit bang hoeven te zijn voor mij.'

Met de moeder van Indrasena bedoelde Kali Damayanti. Nala bedwong zijn woede, en Kali ging snel de vibhitaka in. Terwijl hij met Nala praatte, had niemand anders hem gezien.

Nala's koorts was voorbij. Hij telde de vruchten van de boom, en vol nieuwe kracht steeg hij op de wagen en reed verder met zijn snelle paarden. Omdat Kali erin had gewoond, gold de vibhitaka sindsdien als een ongunstige boom. Nala dreef de paarden aan, ze sprongen op en vlogen voort, en de koning reed in de richting van Vidarbha. Toen Nala ver weg was, ging ook Kali naar huis. Nala was vrij van zijn kwelling, maar zijn eigen gedaante had hij nog niet terug.

Alleen Nala kent Nala

Tegen de avond kwam Rituparna aan in de stad van Vidarbha, en men meldde het aan de koning. Op zijn uitnodiging reed Rituparna Kundina binnen, en het geratel van zijn wagen vulde alle tien windstreken. Nala's paarden, die in de stad stonden, hoorden het, en ze werden blij, zoals vroeger wanneer Nala bij hen was. Ook Damayanti hoorde het geratel van de wagen die Nala mende. De pauwen op de daken en de olifanten in de stallen hoorden het, en ze draaiden zich naar het geluid en schreeuwden, zoals ze doen wanneer ze de donder horen.

'Dit geratel vult de hele aarde en maakt me blij,' zei Damayanti. 'Het moet Nala zijn. Als ik Nala vandaag niet zie, met zijn gezicht als de maan, dan sterf ik. Als ik vandaag niet in de armen van die held lig, dan ben ik er niet meer. Als hij vandaag niet naar me toe komt, met zijn stem als de donder, dan ga ik de brandstapel op. Voor zover ik weet, heeft hij nooit één onwaar woord gezegd, of ooit iemand onrecht gedaan. Zelfs voor de grap zei hij nooit iets wat niet waar was. Mijn Nala is sterk en vergevingsgezind, een held, zacht, beheerst, en onder vier ogen doet hij niets wat laag is: hij keek naar geen andere vrouw. Dag en nacht denk ik aan wat hij is, en zonder hem houd ik het niet langer uit.'

Ze ging naar boven, het terras van het paleis op, om Nala te zien. Op de binnenplaats zag ze koning Rituparna op de wagen staan, met Varshneya en Bahuka. Varshneya en Bahuka stegen af, spanden de paarden uit en zetten

de wagen weg. Rituparna stapte van de wagen en ging naar de koning van Vidarbha, die hem met veel eer ontving. Rituparna keek om zich heen, maar van een svayamvara zag hij niets.

De koning van Vidarbha heette hem welkom. 'Waarom kom je?' Hij wist niet dat Rituparna gekomen was om zijn dochter te trouwen.

Rituparna was verstandig. Hij zag dat er geen andere koningen of prinsen waren, hij hoorde niemand over een svayamvara praten, en hij zag geen menigte van brahmanen. Hij dacht even na en zei: 'Ik kom je groeten.'

De koning van Vidarbha vroeg zich af waarom Rituparna eigenlijk gekomen was, over honderd yojana. Dat hij langs zoveel andere vorsten en door zoveel landen was gereden alleen om mij te groeten, dat is de reden niet. Die reden is te klein. Maar ik kom er later wel achter. Hij stuurde Rituparna niet zomaar weg. 'Rust uit,' zei hij, 'je bent moe.' Dienaren van het hof brachten Rituparna naar de vertrekken die voor hem klaarstonden.

Rituparna ging met Varshneya weg, en Bahuka bracht de wagen naar de stallen. Hij spande de paarden uit, verzorgde ze en kalmeerde ze, en daarna ging hij naast de wagen zitten.

Damayanti had de zoon van Bhangasvara gezien, en Varshneya, en Bahuka zoals hij er nu uitzag. Van wie is dat geratel? Het klonk als de wagen van Nala, maar ik zie de koning van de Nishadha's niet. Misschien heeft Varshneya het van Nala geleerd, en klinkt zijn wagen daarom als die van Nala. Of is Rituparna even bedreven als Nala, zodat ook zijn wagen zo klinkt?

Ze riep haar dienares Keshini. 'Ga naar die wagenmenner die bij de wagen zit, Keshini, die lelijke man met de korte armen, en zoek uit wie hij is. Ga voorzichtig naar hem toe, vraag hem vriendelijk hoe het met hem gaat, en zoek alles over hem uit. Ik word zo rustig en blij als ik hem zie, dat ik vermoed dat hij koning Nala is. En als je naar hem gevraagd hebt, zeg hem dan de woorden van Parnada, en let op wat hij antwoordt.'

Keshini ging voorzichtig, en Damayanti keek vanaf het terras toe. 'Welkom,' zei Keshini tegen Bahuka. 'Ik wens je het beste. Luister naar wat Damayanti vraagt. Wanneer zijn jullie vertrokken, en waarom zijn jullie hier gekomen? Vertel het me, want de prinses van Vidarbha wil het horen.'

'Rituparna, de beroemde koning van Kosala, die in Ayodhya regeert, hoorde van een brahmaan dat Damayanti een tweede svayamvara houdt, morgen,' zei Bahuka. 'Hij vertrok meteen, met de beste paarden, snel als de wind, die honderd yojana kunnen gaan. Ik ben zijn wagenmenner.'

‘En die derde, waar komt hij vandaan, en van wie is hij? En van wie ben jij, en hoe kom jij aan dit werk?’

‘Hij was de wagenmenner van Nala, van wie iedereen gehoord heeft, en hij heet Varshneya. Toen Nala gevlucht was, ging hij naar de zoon van Bhangasvara. Ik ben bedreven met paarden, en ik ben een goede kok, en koning Rituparna heeft me zelf gekozen als zijn wagenmenner en zijn kok.’

‘Misschien weet Varshneya waar koning Nala is gebleven, Bahuka, en misschien heeft hij er met jou over gesproken.’

‘Hij heeft de kinderen van Nala, die zo slecht heeft gehandeld, hier achtergelaten, en toen ging hij waarheen hij wilde. Hij weet niet waar Nala is. Niemand weet het. De koning zwerft vermomd door de wereld, en zijn gedaante is weg. Alleen Nala kent Nala, en zij die het dichtst bij hem staat. Nergens laat hij tekens zien waaraan men hem herkent.’

‘De brahmaan die eerst naar Ayodhya ging, herhaalde de woorden van een vrouw: de woorden over de dobbelaar die de helft van haar kleed afsneed en haar slapend in het woud achterliet, over haar, die op hem wacht in het halve kleed en dag en nacht treurt, en die vraagt dat hij medelijden heeft en antwoord geeft. Toen gaf jij hem antwoord, zegt men. De prinses van Vidarbha wil opnieuw horen wat je toen zei.’

Nala zei nog eens wat hij Parnada had gezegd. Vrouwen van goede afkomst beschermen zichzelf, ook als ze in nood zijn. Ze leven met hun gedrag als pantser en worden niet boos als hun man hen verlaat. Zij hoeft niet boos te zijn op een man die eten zocht en zijn kleed aan de vogels verloor, die zijn rijk kwijt was, en zijn koningsgeluk, en die honger had en in ellende was. Terwijl hij het zei, kon hij zijn tranen niet meer tegenhouden, en hij huilde.

Keshini ging terug naar Damayanti en vertelde haar alles, wat hij gezegd had en hoe hij had gehuild.

Damayanti vermoedde nu dat het Nala was. ‘Keshini, ga nog eens naar Bahuka. Blijf zwijgend bij hem in de buurt en let op wat hij doet. Als hij iets doet wat kunde vraagt, kijk dan goed hoe hij het doet. En als hij om water of om vuur vraagt, geef het hem dan niet meteen: maak het hem moeilijk. Let op alles wat hij doet, en kom het me zeggen. Wat je aan Bahuka ziet, menselijk of meer dan menselijk, en wat je verder ook ziet: vertel het me allemaal.’

Keshini ging, lette op wat Bahuka deed, en kwam terug. ‘Damayanti, zo’n man heb ik nog nooit gezien en ook nooit van gehoord. Als hij bij een lage doorgang komt, bukt hij niet: de doorgang wordt hoger zodra hij hem ziet,

zodat hij er makkelijk door kan. Waar hij komt, gaan nauwe openingen wijd open. De koning had allerlei vlees gestuurd, voor het maal van Rituparna, en er stond een kruik om het vlees te wassen. Hij keek naar de kruik, en ze was vol water. Toen hij het vlees had gewassen en wilde gaan koken, nam hij een handvol gras, hield het in de zon, en meteen vlamde er vuur op. Ik zag nog een groot wonder: hij raakt vuur aan en verbrandt zich niet. En water stroomt, als hij het wil, in een straal naar hem toe. En ik zag een nog groter wonder: hij nam bloemen en kneedde ze langzaam in zijn handen, en terwijl hij ze kneedde, werden ze frisser en geurden ze sterker dan eerst. Ik heb die wonderen gezien en ik ben snel teruggekomen.'

Aan wat hij deed herkende Damayanti hem, en ze huilde. 'Ga nog eens,' zei ze tegen Keshini, 'en haal uit de keuken, zonder dat Bahuka het merkt, wat vlees dat hij gekookt heeft.'

Keshini ging naar Bahuka, en terwijl hij met iets anders bezig was, nam ze wat vlees, nog heet, en bracht het haastig naar Damayanti. Damayanti had vroeger vaak gegeten van vlees dat Nala had klaargemaakt. Ze proefde het, en ze wist dat de kok Nala was. Ze schreeuwde het uit van verdriet. Toen ze weer tot zichzelf was gekomen, waste ze haar gezicht en stuurde haar twee kinderen met Keshini naar hem toe.

Bahuka zag het meisje Indrasena met haar broer en herkende hen. Hij rende naar hen toe, omarmde hen en nam hen op schoot. Hij hield die kinderen vast, die waren als de kinderen van de goden, en hij huilde luid. Daarna liet hij hen los en zei tegen Keshini: 'Ze lijken zo op mijn eigen kinderen, dat meisje en die jongen. Toen ik ze zag, moest ik ineens huilen. Als je zo vaak bij me komt, kunnen de mensen er iets kwaads van denken, want wij zijn gasten uit een ander land. Ga nu maar, ik wens je alle goeds.'

De wind als getuige

Keshini vertelde Damayanti hoe aangedaan Nala was. Damayanti verlangde ernaar hem te zien, en ze stuurde Keshini naar haar moeder, met deze boodschap: 'Ik vermoed dat Bahuka Nala is, en ik heb hem op allerlei manieren beproefd. Ik twijfel nu alleen nog door zijn gedaante. Ik wil hem zelf onderzoeken. Laat hem binnenkomen, moeder, of laat mij naar hem toe gaan. En regel het met medeweten van mijn vader of zonder.'

De koningin zei het tegen de koning, en de koning stemde toe. Met verlof van haar vader en haar moeder liet Damayanti Nala naar haar vertrekken brengen.

Zodra Nala Damayanti zo onverwacht zag, huilde hij. Ze droeg een okerkleurig kleed, haar haar was samengekoekt tot strengen, ze was vuil en zat onder het stof, en ze zei:

'Bahuka, heb je ooit een man gezien die de dharma kent en die zijn slapende vrouw in het woud achterlaat? Wie anders dan Nala, die de dharma volgt, zou weggaan en zijn lieve vrouw, die hem niets had misdaan en uitgeput was, in het woud achterlaten? Wat had ik die koning sinds mijn jeugd ooit misdaan, dat hij me slapend in het woud achterliet? Ik koos hem boven de goden zelf. Waarom liet hij zijn vrouw in de steek, die hem altijd trouw was en van hem hield, en die de moeder van zijn kinderen was? Voor het vuur nam hij mijn hand, mij, die vertrouwde op het woord van de ganzen, en hij beloofde: "Ik zal je onderhouden." Waar was die belofte, toen hij me verliet?'

'Dat ik mijn rijk verloor en dat ik jou verliet, heb ik niet zelf gedaan,' zei Nala. 'Kali heeft het allebei gedaan. Jij treurde dag en nacht om me, en in het woud vervloekte je Kali, en daarom woonde hij in mijn lichaam, brandend door jouw vloek, als vuur in vuur. Met mijn inspanning en mijn ascese heb ik hem overwonnen, zodat aan ons verdriet een eind zou komen. Die kwade is weg, en daarom ben ik hier. Om jou ben ik hier, om niets anders. Maar welke vrouw verlaat de man die van haar houdt en haar trouw is, en kiest een tweede man, zoals jij? Op bevel van de koning trekken boden de hele aarde rond en roepen: "De dochter van de koning van Vidarbha kiest naar eigen wil een tweede man die haar waard is." Zodra hij dat hoorde, kwam de zoon van Bhangasvara hierheen.'

Damayanti vouwde haar handen. 'Verdenk me niet van een misstap. Ik koos jou, koning van de Nishadha's, en ik liet de goden zelf voorbij. Om jou hier te krijgen zijn de brahmanen naar alle windstreken gegaan, tot aan de randen van de horizon, en ze zongen mijn woorden overal, als een lied. Ten slotte vond een wijze brahmaan die Parnada heet je in Kosala, in het paleis van Rituparna. Toen je hem dat antwoord gaf, toen pas bedacht ik deze list om je terug te krijgen. Niemand op de wereld behalve jij kan in één dag met paarden honderd yojana afleggen. Ik raak je voeten aan, en ik zweer je bij de waarheid: zelfs in gedachten heb ik geen kwaad gedaan. Laat de wind, die door deze wereld gaat en alles ziet, mijn leven nemen, als ik kwaad heb gedaan. Laat de zon, die

altijd langs het hemelgewelf trekt, mijn leven nemen, als ik kwaad heb gedaan. Laat de maan, die in ieder schepsel woont als getuige, mijn leven nemen, als ik kwaad heb gedaan. Laten de drie goden die de drie werelden dragen, nu de waarheid zeggen, of laten ze me vandaag verlaten.'

Uit de lucht klonk de stem van de wind. 'Nala, ik zeg je de waarheid: ze heeft geen kwaad gedaan. Damayanti heeft de rijke schat van haar goede gedrag zorgvuldig bewaard. Wij zijn daar getuige van, want drie jaar lang hebben wij haar beschermd. Om jou heeft ze deze list bedacht, want behalve jij kan niemand op aarde in één dag honderd yojana afleggen. Je hebt de dochter van de koning van Vidarbha teruggekregen, en zij jou. Je hoeft haar nergens van te verdenken. Verenig je met je vrouw.'

Daarop viel er een regen van bloemen, de trommels van de goden klonken, en er woei een wind die heil bracht. Nala zag die wonderen, en hij liet alle twijfel over Damayanti varen. Hij dacht aan de vorst van de naga's, trok dat zuivere kleed aan, en hij kreeg zijn eigen gedaante terug.

Damayanti zag haar man in zijn eigen gedaante, en ze omarmde hem en huilde luid. Ook koning Nala omarmde haar, zoals vroeger, en hij omarmde zijn kinderen. Damayanti legde haar gezicht tegen zijn borst en zuchtte diep. Lang bleef ze zo staan, onder het stof als ze was, met haar armen om Nala heen.

De koningin vertelde de koning alles wat er tussen Nala en Damayanti was gebeurd. 'Laat Nala vandaag rusten,' zei de koning. 'Morgen zie ik hem, met Damayanti naast zich, als hij gebaad heeft en zijn riten heeft verricht.'

Die nacht vertelden ze elkaar alles wat er in het woud met hen gebeurd was. En daarna woonden de prinses van Vidarbha en Nala in het paleis van haar vader, en ze maakten elkaar gelukkig. In het vierde jaar was Nala met zijn vrouw herenigd. Damayanti had haar man terug, haar vermoeidheid was weg, en haar zorgen, en ze leefde op, zoals een veld met jong koren na de regen.

Het tegenspel

De volgende ochtend ging koning Nala, met sieraden getooid en met Damayanti naast zich, naar de koning van Vidarbha. Hij groette zijn schoonvader eerbiedig, en na hem groette Damayanti haar vader. De koning ontving Nala als een zoon, eerde hem en zijn vrouw en gaf hun moed. Nala nam de eer aan en bood zijn schoonvader zijn diensten aan.

In de stad werd luid gejuicht toen de mensen Nala zo terug zagen komen. Ze tooiden de stad met vlaggen en vaandels en kransen, de straten werden besproeid en geveegd en met bloemen bestrooid, bij elke deur lagen bloemen, en alle heiligdommen van de goden werden vereerd.

Ook Rituparna hoorde dat Bahuka Nala was en dat hij met Damayanti herenigd was. Nala liet hem komen en vroeg hem om vergeving, en ook Rituparna vroeg Nala om vergeving, met allerlei redenen, want hij was een verstandig man.

'Gelukkig heb je je vrouw terug,' zei hij. 'Ik hoop dat ik je geen onrecht heb gedaan, toen je onbekend in mijn huis woonde, koning van de Nishadha's. Als ik iets heb gedaan wat niet had gemogen, bewust of onbewust, vergeef het me dan.'

'Je hebt me nooit ook maar het kleinste onrecht gedaan, koning,' zei Nala. 'En al had je het gedaan, dan was ik niet boos, want ik moet het je vergeven. Je was al mijn vriend, en je bent mijn verwant. Van nu af aan wil ik nog meer van je houden. Ik had alles wat ik wilde, en ik heb gelukkig bij je gewoond, gelukkiger dan ooit in mijn eigen huis. En jouw kennis van paarden is nog bij mij. Ik wil haar je teruggeven, als je wilt.'

Zo gaf Nala Rituparna die kennis, en Rituparna nam haar aan met de riten die daarvoor voorgeschreven zijn. Met het hart van de paarden ging de zoon van Bhangasvara terug naar zijn eigen stad, met een andere wagenmenner. Nala bleef daarna niet lang meer in Kundina.

Na een maand nam hij afscheid van de koning van Vidarbha en ging met een klein gevolg naar het land van de Nishadha's: met één witte wagen, zestien olifanten, vijftig paarden en zeshonderd man voetvolk. Woedend trok hij het land in, en de aarde beefde ervan. Hij ging naar zijn broer Pushkara.

'Laten we weer spelen,' zei Nala. 'Ik heb veel rijkdom verworven. Damayanti en alles wat ik verder heb, dat is mijn inzet. De jouwe is je rijk. Laat het spel opnieuw beginnen, daar ben ik vast toe besloten. Met één worp spelen we, en we zetten ook ons leven in, allebei. Wie het rijk of het bezit van een ander heeft gewonnen en meegenomen, moet hem een tegenspel geven, want dat is de hoogste regel, zegt men. En wil je niet dobbelen, laat dan het spel van de strijd beginnen: een tweegevecht met wagens, waarna jij of ik rust heeft. Een rijk dat van vader op zoon gaat, mag men op elke manier terugwinnen, met welk middel ook: zo leren de ouden. Kies vandaag een van de twee, Pushkara: met de dobbelstenen, of in de strijd met de boog.'

Pushkara was zeker van zijn overwinning, en hij lachte. ‘Wat een geluk dat je weer rijkdom hebt om in te zetten, Nala. Wat een geluk dat het ongeluk van Damayanti voorbij is. Wat een geluk dat je nog leeft, met je vrouw. Damayanti zal, getooid met de rijkdom die ik van je win, mij dienen, zoals de apsara’s Indra dienen in de hemel van de goden. Elke dag denk ik aan je, en ik wacht op je, want met wie mij niet na staat, heb ik geen plezier in het spel. Als ik vandaag Damayanti win, die mooie vrouw, heb ik bereikt wat ik wilde, want zij is altijd in mijn hart.’

Bij al dat losse gepraat wilde Nala hem met zijn zwaard het hoofd afslaan. Maar hij glimlachte, met ogen rood van woede, en hij zei: ‘Laten we spelen. Waarom praat je nu? Als je gewonnen hebt, kun je praten.’

Toen begon het spel tussen Pushkara en Nala. Met één worp versloeg Nala hem, en Pushkara verloor zijn rijk, zijn juwelen en zijn schatten, en het leven dat hij had ingezet.

Nala lachte en zei tegen Pushkara: ‘Dit hele rijk is weer van mij, rustig, vrij van die doorn. Jij, uitschot onder de koningen, je mag de prinses van Vidarbha niet eens meer aankijken. Jij en je gezin, dwaas, zijn haar slaven geworden. Maar wat mij vroeger versloeg, was niet jouw daad. Kali heeft het gedaan, en dat begrijp je niet, dwaas. Ik reken jou de fout van een ander nooit aan. Leef zoals je wilt: ik geef je je leven terug, en ook je deel van het rijk, met alles wat je nodig hebt. Ik houd van je zoals vroeger, held, en mijn liefde voor jou als broer zal nooit minder worden. Pushkara, je bent mijn broer. Leef honderd jaar.’

Nala troostte zijn broer, omarmde hem en liet hem naar zijn eigen stad gaan. Pushkara vouwde zijn handen, boog voor Nala en zei: ‘Laat je roem onvergankelijk zijn. Leef gelukkig, tienduizend jaar, koning, jij die mij mijn leven geeft en een plek om te wonen.’

De koning eerde hem, en Pushkara bleef er nog een maand. Toen ging hij naar zijn eigen stad, met zijn verwanten, met een groot leger en met dienaren die hem gehoorzaamden. Nala had Pushkara rijk gemaakt en hem in vrede laten gaan, en zelf ging hij zijn eigen stad binnen, die getooid was om hem te ontvangen. Daar richtte de koning van de Nishadha’s zich tot de burgers. De haren op de armen van de burgers en de mensen van het land gingen overeind staan, en met de ministers voorop zeiden ze, met gevouwen handen: ‘Koning, vandaag zijn we blij, in de stad en op het land. Vandaag hebben we onze koning terug, zoals de goden hun Indra, de god van de honderd offers.’

Het hart van de dobbelstenen

Nala haalde Damayanti met een groot leger op, nu het feest in de stad was begonnen en alles er tot rust was gekomen. Haar vader, de koning van Vidarbha, liet zijn dochter met alle eer vertrekken. Damayanti kwam, met haar zoon en haar dochter, en koning Nala leefde met haar zoals de koning van de goden in Nandana, zijn tuin. Hij werd beroemd onder de koningen van Jambudvipa, het werelddeel waar de mensen wonen. Hij had zijn rijk heroverd en regeerde er weer, en hij bracht veel offers, met rijke giften aan de brahmanen.

'Ook jij zult spoedig weer zo stralen, koning, met je verwanten en je vrienden,' zei Brihadashva. 'Nala, die de steden van zijn vijanden veroverde, kwam door het dobbelen in nood, en zijn vrouw met hem. Nala heeft dat leed helemaal alleen gedragen, en toch kreeg hij zijn geluk terug. Maar jij, zoon van Pandu, leeft met je broers en met Draupadi in dit grote woud, en je denkt aan de dharma. Elke dag ben je omringd door brahmanen die de Veda kennen en alles wat erbij hoort. Waarom zou je dan klagen?

Dit verhaal van de naga Karkotaka, van Damayanti, van Nala en van Rituparna, de koninklijke wijze, verdrijft het kwaad. Het verdrijft Kali, en wie is zoals jij, kan er troost uit putten als hij het hoort. Bedenk altijd hoe onzeker het is wat een mens met zijn inspanning bereikt, en wees niet blij om wat je wint en niet bedroefd om wat je verliest. Je hebt dit verhaal gehoord: laat je troosten, en geef niet toe aan je verdriet. Wie zich beheerst, laat zich niet terneerslaan als het lot zich tegen hem keert en zijn inspanning vruchteloos blijft. Wie dit verhaal van Nala vaak vertelt, en wie het vaak hoort, die komt geen ongeluk tegen. Wie dit oude, voortreffelijke verhaal hoort, bereikt wat hij zich voorneemt en krijgt roem, zonen en kleinzonen en vee, een hoge plaats onder de mensen, gezondheid en vreugde.

En de vrees die je hebt, dat iemand die het spel kent je weer uitdaagt, zoals die dobbelaars die de stenen kenden, en dat jij het spel niet kent: die neem ik je af, koning. Ik ken het hart van de dobbelstenen, helemaal. Ik ben tevreden over je. Neem het van mij aan, zoon van Kunti. Ik zal het je leren.'

'Gezegende,' zei Yudhishthira tegen Brihadashva, 'ik wil het hart van de dobbelstenen grondig leren kennen.' Brihadashva gaf Yudhishthira het hart van de dobbelstenen, en daarna ging hij naar Ashvashiras, een heilige badplaats, om er te baden.

Van brahmanen en asceten die van alle kanten naar hem toe kwamen, van tirtha's, van bergen en uit de wouden, hoorde Yudhishthira dat Arjuna nog altijd in de zwaarste ascese leefde. Hij leefde van lucht alleen, zeiden ze, en zo'n ascese had nog niemand verricht. Arjuna, die zijn boog met links even goed spande als met rechts, leefde als een muni, alleen en zwijgend, beheerst in zijn geloften, alsof Dharma zelf, de god van de dharma, een lichaam had aangenomen.

Yudhishthira treurde om zijn broer, die zo'n ascese deed in het woud. Hij zocht troost bij de brahmanen die bij hem woonden, en hij praatte met hen.

. . .

HOOFDSTUK NEGEN van *De wapens van de goden*, boek 4 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/het-hart-van-de-dobbelstenen/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het volgende hoofdstuk, *Het stof van Kurukshetra*, staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/het-stof-van-kurukshetra/. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/.
Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.